

אוניברסיטת תל-אביב
החוג לאומנות התיאטרון
ייצוגי היופי והכיעור באומנויות

יופי וכיעור בייצוגי הזונה של חנוך לוין

מוגש כמאמר במסגרת קולוקוויום

מוגש לידי פרופ' חנה שקולניקוב

תאריך הגשה: 11/06/09

מגישה: אירית רצ'בסקי

מס' תלמיד: 032876450

מבוא

אני משתמשת במושג זונה, כפי שהוא מוגדר במילון אבן שושן¹, כ"יצאנית, נפקנית, אישה המוכרת את גופה לגברים תמורת כסף". למרות שמקצוע הזנות, אינו מוגבל לתעסוקת נשים בלבד, עבודתי מתמקדת בזונה ממין נקבה, ובהשלכות של הזנות על יחסי גברים ונשים. הזנות מלווה את הציוויליזציה לאורך ההיסטוריה ומאז ומעולם נקשרו בה בו זמנית דימויים של יופי ושל כיעור. ראייתה של הזנות כמכוערת, קשורה בתפיסות מיניות של גברים ונשים, תפיסות המשתנות בהתאם לגליטימיות הניתנת למיניות. לאורך ההיסטוריה תמיד הייתה גם חלוקה היררכית בין העוסקות במקצוע, כאשר בדרגה הגבוהה בסולם, עומדת הזונה "היפה" ובתחתית הסולם עומדת זונת הרחוב, הנחשבת לבזויה ו"מכוערת". חלוקה זו החלה כבר ביוון העתיקה, כאשר הזונות במעמד העליון היו אומניות כשרוניות שזכו להכרה ואפילו נחשבו למרפאות².

תפיסת הכיעור והיופי של הזונה נובעת גם מערכים קפיטליסטים, המבוססים על 'היצע וביקוש'. ככל שהביקוש לזונה גבוה יותר, הזונה הופכת ליפה יותר. התפיסה כי זונות נאלצות למכור את גופן מכיוון שאין להן דבר סחיר אחר, הופכת אותן למכוערות. פורנוגרפיה היופית מקשרת בין זנות ליופי במטרה להעלות את ערך הסחורה. שיווק מקצוע הזנות כמקצוע זוהר, נעשה על מנת לשכנע את הלקוח להשתמש באישה שבאופן טבעי אין באמצעותו להשיג.

ליון מותח את הפער שבין הזונה הנחשקת לזונה המצויה ובכך הוא משרטט את הפער שבין הפנטזיה לבין המציאות. חנוך ליון השתמש בדמויות "הזונה" ביצירותיו, כדי להמחיש את עליבותו של הלקוח, הנזקק לשירותיהן. אצל ליון, כפי שמציין יצחק לאור, ההזדקקות לזונה הופכת את הגבר למכוער ועלוב יותר: "הגבר אצל ליון, מול האישה, מוצג בחסרונו, בחסרותו, בקוצר ידו בסירוסו"³. בעבודה זו אתמקד בעיצוב דמותה של הזונה, ודרך ייצוגה אנסה לענות על שאלות של יופי וכיעור.

¹ אברהם אבן שושן, המילון החדש, 1966

² אריאלה דאור, "שקרים, זנות, פמיניזם", נגה: כתב עת פמיניסטי, גיליון 19, אביב 1990.

³ יצחק לאור, הקומדיה של חנוך ליון: פטישיזם תיאטרוני כאופן קיום, חיבור לשם קבלת דוקטורט, אוניברסיטת תל-אביב, 1999

מי קובע אם הזונה יפה או מכוערת?

נעמי וולף כותבת בספרה **מיתוס היופי**⁴ כי אין יופי אוניברסאלי אובייקטיבי. "יופי הוא מטבע עובר לסוחר, שערכו נקבע ממש כמו מחיר הזהב. כמו בכל כלכלה הוא נקבע על-ידי פוליטיקה, ובמערב המודרני, מיתוס היופי מייצג את מערכת הערכים האחרונה, שמשמרת את הדומיננטיות הגברית בשלמותה." (עמ' 20) על פי תפיסה זו, הגבר קובע מהו מודל היופי, בהתאם לאינטרסים שלו, כאשר האינטרס הגברי הוא שימור עמדת הכוח הדורסנית כלפי האישה. הזנות מתירה בתנאים משתנים התקשרות עסקית שבה הגבר משלם על הזכות לקבל בעלות על גוף האישה למשך פרק זמן נתון. כדי לקדם את תעשיית הזנות, משווקות הנשים כפנות. תעשיית המין, הנשלטת בידי סרסורים, יצרה באופן מלאכותי קשר ישיר ומפורש בין "יופי" ממוסחר ובין מיניות. באתרי האינטרנט ובעיתונים המעצבים את תודעתם של הלקוחות הגבריים בדרך כלל, נמצאות מודעות פרסום המעצימות את היופי המגולם ב'נערות הליווי'. מכוני הליווי מנסים לשווק פנטזיה שתהלום את המושא הגברי. השימוש במילה 'יפה' מופיע כמעט בכל הפרסומות:

"ישראלית צברית, בת 20, שירות ליבראלי לשעה שלמה ממרוקאית מדהימה ביופיה."

"זוג בחורות חלומיות ומשגעות ביופין רוצות לענג אותך בחושניות עד לשיכרון מלא"

"היפהפיות של תל-אביב! הכי מפנקות, הכי זורמות, הכי ליבראליות"

"נערת ליווי יפהפיה בת 20, סטודנית עם חזה גדול"

בתמונות המלוות את המודעות הללו נראות נשים בפנים מטושטשות, בבגדים תחתונים, בתנוחות המבליטות את החזה או את הישבן בדרגות התפשטות שונות. הפנטזיה על היופי הנשי הופכת את הזנות מנשים לאובייקטים הניתנים למכירה. סחורה זו משווקת תמיד כסחורה טרייה – נשים צעירות, בנות 19 עד 22, רזות, גבוהות, בלונדיניות עם חזה שופע. מודל זה מנסה להתחבר למודל היופי הנשי אותו גברים מחפשים. במודעות הפרסומת של מכוני הליווי, מוצנע הפן העסקי של הזנות ומוצגים צדדים השייכים לתחום הפנטזיה הגברית. הפנטזיה הגברית, על-פי מקינון⁵, היא למעשה פנטזיה על כוח ושליטה בנשים:

⁴ נעמי וולף, מיתוס היופי: על השימוש בייצוגים של יופי נגד נשים, (תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2004).

⁵ קתרין מקינון, "מיניות, פורנוגרפיה ושיטה: הנאה תחת הפטריארכיה" (1990), תרגום מריאנה בר ודלית באום, ללמוד פמיניזם: מאמרים ומסמכי יסוד במחשבה פמיניסטית, בעריכת דלית באום, (תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2006)

בממד הזה, ציוויי [כך] הגבריות מוגדרים על-ידי שליטה ארוטית, הנשיות מוגדרת על-ידי כניעות ארוטית... ההתרפסות והראווה, ההשחתה העצמית וההצגה הנדרשת של העצמי כדבר יפה, הפאסיביות הכפויה, ההשפלה – הם שהופכים לתוכן של המין בשביל נשים. עיקרו של תוכן זה הוא להיות חפץ לשימוש מיני. (עמ' 381)

הזנות מקיימת את הרצון הגברי באופן המלא ביותר מכיוון שהזונה מופקעת מהאנושיות שבה. הזונה ניתנת לשימוש גברי ויש לה מחיר נקוב ממש כמו חפץ העומד למכירה. הזונה, למעשה היא תמצית הפנטזיה הגברית על כוח ועל שליטה.

היחס לזנות בחוק כביטוי ליחס תלוי תרבות

כמו מושג היופי, גם הלגיטימיות של הזנות, משתנה ממקום למקום ומתקופה לתקופה. החוקים מנסים להלחם בכיעור הטמון בזנות ולכן הם תוחמים ויוצרים את גבולות הלגיטימיות של התופעה. ניתן ללמוד מהחוקים הקשורים לשירותי מין, במדינות ובתקופות שונות, ממי סולדת החברה, ובמי היא מוצאת את הכיעור. אריאלה דאור, שחקרה את הלגיטימיות שניתנה לזנות לאורך ההיסטוריה, כותבת כי "היהדות לא אסרה על הזנות ולא התנגדה לה, כל עוד לא היו הזנות מבנות ישראל". מצב זה אפשר לגבר להשתמש בשירותי מין, אך רק נשים נוכריות יכלו להתפרנס ממכירת גופן. הלקוח היהודי הוזמן ליהנות משירותי מין ולא היה מוקצה מחמת הסלידה, בעוד שעל אישה יהודיה להתנזר מתחום המסחר המיני, פעילות שתהפוך אותה לחריגה. ברומא, לעומת זאת, גם השימוש בשירותי מין לא היה מכובד. "עבור הלקוחות היה הביקור אצל הזונה לפחיתות כבוד"⁶.

במחקרים שנערכו בישראל בשנת 2004⁷ ובשנת 2007⁸ עבור הכנסת, במטרה לשנות את מצב החוק, הוצגו ארבעה מצבים של חקיקה במספר מדינות בעולם:

1. הזנות וכל הפעולות הנלוות של הזונה והאנשים שאתם היא באה במגע אסורים על-פי החוק

הפלילי.

⁶ אריאלה דאור, "שקרים, זנות, פמיניזם", נגה: כתה עת פמיניסטית, גליון 19, אביב 1990.
⁷ דפנה סחייק, העיסוק בזנות – סקירה השוואתית, <http://www.knesset.gov.il/mmm/doc.asp?doc=m00909&type=pdf>:2004

⁸ אנהלי שירלי, ממצאי סקר דעת קהל בנושא הפללת הלקוח בשירותי המין, 2007: <http://www.knesset.gov.il/mmm/doc.asp?doc=m01840&type=pdf>

2. אין איסור על זנות, אולם במסגרת החוק הפלילי יש איסורים על פעילויות נלוות כגון סרסרות, הקמת בתי בושת ועוד. כמו כן יש הגבלה על שיווק ועל העסקת קטינים בזנות. למצב זה שייכות מרבית המדינות המתקנות, בכללן בריטניה, פינלנד, קנדה, דנמרק וגם ישראל.
3. מיסוד: התרת זנות והגבלתה, מתוך תפיסתה כרע הכרחי שיש לשלוט בו עד כמה שאפשר. הדוגמא הבולטת ביותר למצב זה היא הולנד, שהקצתה אזורים לעיסוק בזנות.
4. הזנות מותרת ואין חוק המגביל אותה.

בניגוד לגישה שרווחה בעבר, לפיה הזנות הנה פעילות חופשית הנעשית מתוך רצון ומבחירה, וכי השימוש של הגברים בשירותי מין הוא טבעי ומובן, בימינו מתחילה לרווח הגישה לפיה יש צורך להגן על הזנות, שהגן קורבנות התופעה. בשנות ה-80 וה-90, חוקקו בארה"ב חוקים גם נגד לקוחות תעשיית המין, כחלק מהפללה של כלל העוסקים בזנות. בשבדיה, לראשונה, נחקקו חוקים המפלילים את לקוחות הזנות ולא את הזנות עצמן. לאחרונה ישנן מדינות נוספות אשר שוקלות לאמץ חקיקה דומה. חוקים אלה משנים את זווית הראייה כלפי המכוער. הפיכתו של לקוח לפושע, מעמידה את הלקוח בעמדה של כיעור, משום שהוא נוקט בעמדה בלתי מוסרית ומעוררת סלידה של שימוש באדם כאובייקט. מצב זה, לדעתי, הוא מצב הקולע בצורה הטובה ביותר לראיית הכיעור של תופעת הזנות.

ייצוגי הזונה במחזותיו של חנוך לוין

חנוך לוין מתייחס במחזותיו אל תופעת הזנות כחלק ממצאיאות נתונה שבה גם גברים וגם נשים לוקחים חלק. חנוך לוין כותב על מציאות ישראלית תל-אביבית. במציאות זו, זונת הרחוב הישראלית היא הזונה הזמינה ביותר ללקוח הישראלי. בתקופה שבה כתב לוין עדיין לא היה מקובל לייבא זונות מארצות מזרח אירופה ולכן הפנטזיה על זונה עם ריח של חו"ל נפוצה במחזותיו. אצל לוין נקשר היופי של הזונה עם הפנטזיה, והכיעור של הזונה – עם המציאות. הפנטזיה במחזות שונה מהתפיסה הפורנוגרפית בכך שהיא לא מנסה ליצור אשליה שבה גברים יוכלו להאמין, אלא לשמש כשאיפה בלתי מושגת. הזונה היפה במחזותיו של לוין היא אלילה ולא אובייקט. הנשים הלויניות, לטענתו של יצחק לאור "נחלקות אמנם לנשים מכוערות ויפות, אבל כל הנשים גורמות לכאב, בין אם בגלל הצורך לשגול אותן ובין אם מדובר

בנשים שאין שום סיכוי להשיגן ולפיכך הן מכאיבות, משפילות"⁹. הזונה היפה והנחשקת מהמחזה **הזונה מאוהיו**¹⁰ מהווה את הניגוד למצבו המכוער של הויביטר הזקן והתשוש מינית:

לכל זונה יש וילה ענקית, מוקפת גן פורח, ארבע מכוניות, יאכטה, אווירון, שני גניקולוגים צעירים צמודים, עשרים וארבע שעות, וגדוד של כושים. הזונה מאוהיו כל-כך עשירה שהיא לא לוקחת כסף – היא לא צריכה אותך ולכן היא לא נותנת לך בכלל להיכנס; לא, הזונה מאוהיו רוכבת לה על סוס גזעי ביער הפרטי שלה... ואילו אתה, הקליינט, עומד אותה שעה בחוץ ליד השער, מביט על החומה שלוש דקות, מסתכל על תיבת המכתבים ומשפשף (עמ' 146).

הזונה המתוארת היא זונה אמריקאית ומיליונרית. היופי שלה קשור לכך שהיא הגשימה את החלום האמריקאי הקפיטליסטי. בתיאור זה מודגשת גם העובדה כי הזונה לא רק עשירה, אלא גם בלתי מושגת, כלומר במעמד על-אנושי, לפחות עבור הדמות של הגבר. לתוך התיאור השתרבבה הפנטזיה הפורנוגרפית ההוליוודית על האישה הרוכבת על סוס. הזונה יפה לא בגלל המראה החיצוני שלה, אלא בגלל שהיא נמצאת בעמדת כוח כלכלית, מינית ומעמדית כלפי הלקוח. 'אוהיו' של לוין נקשרת בפנטזיה על אמריקה הרחוקה והנצצת, למרות שבמציאות זו אחת הארצות המתועשות והגזעניות ביותר.

גם במחזה **יאקיש ופופצ'ה**¹¹ משווקת פורצדס כזונה לא מקומית (מצרפת). במחזה זה קושר לוין את ההיררכיה של הזונה עם המימד של 'היצע וביקוש' כשהוא מתאר את קהל לקוחותיה: "לעוזר מושל המחוז לשעבר היה עניינצ'יק איתה" (עמ' 35). היופי של הזונה קשור על-פי חפטון למעמד הקליינט. השולט, בעל עמדת הכוח, הוא הנותן תוקף ליופי ולכיעור. מימד זה תואם את טענתה של וולף כי הגבר הוא למעשה זה הנותן תוקף ליופייה וללגיטימיות של האישה, שבמקרה הנוכחי היא זונה. יאקיש, בציפייתו למפגש עם הזונה, מפנטז על "אלילה טהורה". הגבר המכוער של לוין מפנטז לא רק על זונה יפה, אלא גם על זונה מוסרית. תפיסתו של יאקיש, הרואה בבתולה את פסגת השאיפות המיניות, מבטאת פנטזיה גברית המופיעה גם במודעות הפרסומת של נערות הליווי ("נערות ליווי חדשות- יאנה הטמפרמנטית, אורלי הבתולית, ניקול נוטפת הסקס, ריטה האלוהית"). הגבר מחפש את הבחורה התמימה שאותה הוא יוכל

⁹ יצחק לאור, הקומדיה של חנוך לוין: פטישיזם תיאטרוני כאופן קיום, חיבור לשם קבלת תואר דוקטורט, (תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב, 1999), עמ' 291.

¹⁰ לוין, חנוך, **הזונה מאוהיו ואחרים**, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל-אביב, 1996.

¹¹ חנוך לוין, **מחזות 4: מלאכת החיים ואחרים**, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל-אביב, 1999.

לכבוש ול"בתק". הפנטזיה על הטוהר, איננה נראית ריאלית כשמדובר במקצוע העוסק במיניות, ואולם יאקיש רואה במין מכשול אותו הוא צריך לעבור בדרכו אל העתיד וההצלחה, ובזונה מושיעה מכישלון.

גם באשכבה¹² מפנטזים השיכורים על הזונות המהממות הצרפתיות – לא מסריחות ולא סחטניות שעל דלת ביתן תלוי השלט: זונה נותנת יום ולילה גם בשבת גם בחג והכל בחינם ועוד נותנת עודף. ואולם, בפנטזיה הזו, מורידים השיכורים את הזונה מרום מעמדה כאלה בלתי מושגת, למעמד של אובייקט. הם מפנטזים על קניין שניתן להרוויח ממנו – גם להשתמש בה ללא הגבלה וגם לקבל על כך כסף. הזונה מן הפנטזיה, בהתאם לפורנוגרפיה, איננה עוסקת במקצועה בשביל להתפרנס אלא בשביל לענג גברים, היא אישה בעלת כוח וממון ובעלת ניהוחות של חו"ל, שיופיה נמצא במה שאין בזונת הרחוב הישראלית המקומית.

בזונה הזמינה, שמייצגת את הזונה המציאותית נמצאים בכפיפה אחת הכיעור והתיאורים הגרפיים של הגוף הפסול. הויביטר במחזה **הזונה מאוהיו** טוען בפני בנו כי "לו הייתה יפה יותר- הייתי יכול. היא פשוט לא משכה אותי, מבין? סחורה מהשוק, מאחורה, עם אדים מהחור של התחת ישר לאף, משהו זול" (עמ' 144). ברונצקי, זונת הרחוב, למרות היותה מאופיינת כתחתית ההיררכיה של הזונות, עדיין ניצבת מעל הויביטר הקבצן הקשיש. היא מרשה לעצמה להתנהג כסוחרת קשוחה: היא איננה מוכנה להתפשר על המחיר, היא מצליחה להוציא מהויביטר כספים שהוא לא רוצה לתת ומשתמשת לשם כך בטקטיקות מעולם המסחר. ברונצקי היא בעלת הכוח בכל ההתקשרויות בינה לבין הלקוחות ולכן הויביטר משווה אותה לאלוהים. כבר בתחילת המחזה הופכת הזונה ממנוצלת למנצלת ובכך היא מתקרבת לעמדת הכוח של הזונה מאוהיו.

הזונות באשכבה מתוארות כוולגריות, גסות, ואדישות. במהלך הנסיעה, כשהן לא נמצאות בתפקיד, הן מנפצות את הפנטזיה המינית לתיאורים ארציים על אכילת דג מלוח ורחיצת ה"פושקל"ה" אחרי "מספר". הזונות עצמן מפנטזות על פאריז הנקייה, על לקוחות אחרים, על רומנטיקה, במילים אחרות, על מקום נעלה יותר בעולם. כפי שהשיכורים הופכים את הזונות לאובייקט מיני, כך באופן מתוחכם אנו שומעים

¹² חנוך לוין, מחזות 10: אשכבה ואחרים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל-אביב, 1999

מהזונות על התפקוד המיני של השיכורים ובכך נהפכת נקודת המבט שלנו. לוינ מעניק לזונות את הכוח להתייחס אל הלקוחות כאל אובייקטים. השאלה 'מי מחפיץ את מי?' אינה חד משמעית ובכך מכוונת את הצופה לראיית האנושי שבזונה.

פורצדס **מיאקיש ופופצ'ה** מתגלה על-פי הוראות הבימוי כאישה מכוערת ענקית ומבעיתה, היא פועלת כלפי יאקיש באלומות – עטה עליו, תופסת בצווארוננו, מתקרבת אליו באיום, תוקעת את פניו בתוך שדיה, מנערת ומקפיצה אותו כסחבה. פורצדס מתייחסת ליופיה בדומה לחפטון כמימד של היצע וביקוש: "כן, אני יפה, מישהו מכחיש? אני שומעת לא? יפה מאד אפילו, אם אתם דווקא רוצים לדעת. אנשים אוהבים אותי, מעניקים לי, אנשים שיש להם טעם, בעלי עמדה". (עמ' 44) פורצדס מנפצת שני מיתוסים בזה אחר זה. היא מנפצת את הפנטזיה של יאקיש מכיוון שהיא מייצגת בהמיות וגסות, היא גם מנפצת מאוחר יותר את זווית ההתבוננות בה כאובייקט. בדומה לזונות **באשכבה**, היא חושפת את האנושיות שבה. פורצדס מוחה כנגד הזדקנותה, יופיה שאבד ואיתו האהבה שנהגה לקבל. בדבריה היא מגלה לקהל את הסוד הידוע לכולם כי היפה ניתן לאהבה ואילו המכוער הוא דחוי ושנוא. ברונצצקי אף היא מצרה על הזמן שהפך אותה למכוערת ולבלתי מושכת עבור לקוחותיה:

עשר שנים עברו. וכיוון שהזדקנתי, והישבן הפסיד במירוץ נגד הזמן, ואין לי עוד נפש חיה בעולם, ואני שוכבת על מיטתי לבד, וחלומותי אפורים כמו חיי [...] חבק אותי. קר לי. אני זקוקה לאהבה ומוכנה לשמוע גם על הצעות רציניות לטווח ארוך. (**הזונה מאוהיו**, עמ' 182)

לוינ מעניק לזונות את ההזדמנות להשמיע את קולן ובכך הוא הופך אותן מאובייקט מיני לאדם. הזונה נושאת את קולו של לוינ ומבטאת את האכזריות הטמונה בצורך לרצות אנשים אחרים בעזרת גוף שמטבע הדברים מצבו מתדרדר, וגם את הצורך הכל-כך אנושי של כולנו בהגנה ובאהבה.

ייצוגי הזונה בהצגות **אשכבה ו**יאקיש ופופצ'ה****

בדברי האחרונים, הראיתי כי ניתן למצוא במחזותיו של לוינ, ביטוי דרמטי ותיאטרוני למספר היבטים שמהווים כיום את המצע למחשבה נאורה:

1. הפנטזיה איננה קיימת במציאות וחלק ממהותה היא העובדה שאינה בת השגה.

2. הזונה איננה מכוערת יותר מלקוחותיה העלובים.

3. ההתקשרות עם הזונה היא התקשרות עסקית המבוססת על היצע וביקוש.

4. הזונה היא בראש ובראשונה אדם בעל רצונות ושאיפות משלו.

ברצוני לבדוק כיצד עיצבו הפרמטרים הללו את ייצוגן של הזונות על הבמה. לשם כך אנתח את עיצוב דמות הזונה בשתי הצגות בנות זמננו.

בהצגה **אשכבה** לוחקו סיגלית פוקס ופלורנס בלוך לתפקידי הזונות. גם בלוך וגם פוקס אינן תואמות את מודל היופי הנשי בן זמננו. סיגלית פוקס היא אישה גדולה, גבוהה ומלאה, פלורנס בלוך, רזה ובעלת אף דומיננטי. בנוסף, בהתאם למחזה, הזונות בעלות שומה ונקודת חן בולטות המבליטות את ה"מכוער" על-פי מושגי היופי המקובלים. הזונות, על-פי עיצובה של רקפת לוי, לבושות בתלבושת בהירה: מכנסיים צמודים לבנים, בגד עליון מרופט המורכב מפיסות בד שונות ומנוצות. פניהן של הזונות צבועים בלבן. בלבושן ובאפיונן אינן שונות הזונות בהרבה מהדמויות העלובות האחרות שנמצאות על הבמה – השיכורים, הכרובים, הזקן והזקנה. הן מצטרפות לאפיונם המגוחך והעלוב, כלומר המכוער. בתלבושותיהן של הזונות ניתן למצוא את השאיפה אל "היפה" של פריז, הכולל שמלות ערב המקושטות בנוצות. בהצגה **אשכבה** אין ביטוי לפנטזיה האירוטית, היא מומחשת על-ידי כוח הדמיון בלבד ומכאן מובהר לצופה, כי הפנטזיה על פאריז איננה שייכת ולעולם לא תתקיים במציאות. לעומת הדמויות האנושיות המכוערות בהצגה, היופי היוזאלי והפנטזיה מגולמים בעיצוב האסתטי של התפאורה. התפאורה מעצימה את היופי של היקום הסובב את האדם המכוער ובכך מעצימה את הניגוד בין האדם ובין הטבע המקיף אותו.

בהצגה **יאקיש ופופצ'ה** בחרו שמעון מימרן ויבגני אריה ללהק את סאשה דמידוב לתפקיד הזונה. עצם ההחלטה ללהק גבר לתפקיד זונה אישה איננה מובנת מאליה. סאשה דמידוב במשחקו אינו מנסה להפוך את קולו לנשי או לחקות אישה ומכאן שהזונה בהצגה מאופיינת קודם כל כגברית. הזונה, שמתקשרת לעולם הדמויות דרך האף הליצני, מכוערת יותר מהדמויות מכיוון שעיצובה לא רק מגוחך, אלא גם מאיים. הדמויות האחרות נראות כילדים-ליצנים מחמירי לב, ואילו הזונה הלבושה במעיל שחור עם נוצות, שייכת לעולם אלים וגרוטסקי. בכניסתה של הזונה אל הבמה, מתגלה לנו באמצעות

תנועתו של דמידוב, כי הרגל שלה תותבת. הזונה הנגלית לעינינו היא מכוערת במפלצתיות שבה. היא איננה נשית וגם איננה אנושית. היא נעה כמכונה בלתי משומנת. האפיון הפיסי הלא טבעי של הזונה, יוצר אצל הצופה, שמזדהה עם דמותו של יאקיש, רתיעה. המונולוג של הזונה והשיר הקברטי שגורמים במחזה להזדהות עם "האדם שבזונה", מעוצבים על הבמה כמופע אימים. הזונה המתגלה לעינינו אינה הופכת לאנושית יותר. דווקא בהצגה **יאקיש ופופצ'ה** בחרו אריה ומימרן לנסות לעצב את הפנטזיה על הבמה. הנסיכה הצרפתייה מהמחזה, הופכת בהצגה לנסיכה הודית עם שני בלונים גדולים. היא מהווה פארודיה על הפנטזיה הפורנוגרפית, המעצימה את החזה הגדול. הנסיכה שבהתאם לפנטזיה הלוינית היא דמות שותקת נשגבת ולא נגישה, אינה מהווה את הצד השני של הזונה, אלא את הצד השני של פופצ'ה. בהצגה **יאקיש ופופצ'ה**, המציאות היא לא הזונה המאימת, אלא פופצ'ה המכוערת. הזונה בהצגה מוצאת מחוץ לגבולות החברה ואינה זוכה לחמלה.

בין פנטזיה למציאות

עולמות הפנטזיה הפורנוגרפית, על-פי מקינון, "הם מה שגברים מדמיינים שנשים מדמיינות ורוצות, כי הם מה שגברים שגודלו על פורנוגרפיה, מדמיינים ורוצים ביחס לנשים."¹³ במחזותיו של חנוך לוין, הפנטזיה הפורנוגרפית משרתת לרעה הן את דמויות הזנות, והן את דמויות הגברים. הזנות צריכות להתאים עצמן למודל יופי צעיר שאינו קיים במציאות ועל הגברים הלויניים מוטל להפגין גבריות, כלומר און בלתי מתכלה. למעשה, הפנטזיה מדגישה את החסר ואת האימפוטנציה. הפער שבין הדימוי הפורנוגרפי למציאות, יוצר את תחושת הכיעור והעליבות של הדמויות ולכן הגברים משליכים את הכיעור שלהם על הזנות. הזונה, אשר מנסה לשרוד בעולם, משתפת פעולה עם הפנטזיה הגברית ולוקחת חלק בהצגה כאשר היא מנסה להידמות לדמות מן הפורנוגרפיה. חנוך לוין, בשונה ממקינון, אינו מוחה נגד השימוש בפנטזיה – הפנטזיה היא אמנם בריחה מהמציאות, אך גם הדרך היחידה להתמודד עם המציאות. בדרך זו פועל גם התיאטרון שמהווה בעת ובעונה אחת בריחה ודרך להתמודדות עם המציאות. השחקנית בהצגה, ממש כמו הזונה שהיא משחקת, צריכה באמצעות גופה לייצג את הפנטזיה של קהל הלקוחות בשביל לזכות באהבה ובמחיאיות הכפיים.

¹³ קתרין מקינון, "מיניות, פורנוגרפיה ושיטה: הגאה תחת הפטריארכיה" (1990), תרגום מריאנה בר ודלית באום, ללמוד פמיניזם: מאמרים ומסמכי יסוד במחשבה פמיניסטית, בעריכת דלית באום, (תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2006), עמ' 401.

בבליוגרפיה

- דאור אריאלה, "שקרים, זנות, פמיניזם", נגה: כתב עת פמיניסטי, גיליון 19, אביב 1990.
- וולף, נעמי, מיתוס היופי: על השימוש ב ייצוגים של יופי נגד נשים, תל-אביב, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2004.
- לאור, יצחק, הקומדיה של חנוך לוין: פטישיזם תיאטרוני כאופן קיום, חיבור לשם קבלת תואר דוקטורט, (תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב, 1999)
- לוין, חנוך, הזונה מאהיו ואחרים, (תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1996)
- לוין, חנוך, מחזות 4: מלאכת החיים ואחרים, (תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1999)
- לוין, חנוך, מחזות 10: אשכבה ואחרים, (תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1999)
- מקינן, קתרין, פמיניזם משפטי בתיאוריה ובפרקטיקה, עריכה פרופ' דפנה ברק-ארז, תרגום עידית שורר, (תל-אביב: הוצאת רסלינג, 2005)
- מקינן, קתרין, "מיניות, פורנוגרפיה ושיטה: הנאה תחת הפטריארכיה" (1990), תרגום מריאנה בר ודלית באום, ללמוד פמיניזם: מאמרים ומסמכי יסוד במחשבה פמיניסטית, בעריכת דלית באום, (תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2006)
- Petman, Carol, "On prostitution", *The Sexual Contract*, (Stanford: Stanford University Press, 1988) pp.189-218.
- כמו כן, נעשה שימוש במרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא "מעמד האישה":
אנחלי, שירלי, ממצאי סקר דעת קהל בנושא הפללת הלקוח בשירותי המין, 2007
<http://www.knesset.gov.il/mmm/doc.asp?doc=m01840&type=pdf>
סחייק, דפנה, העיסוק בזנות – סקירה השוואתית, 2004
<http://www.knesset.gov.il/mmm/doc.asp?doc=m00909&type=pdf>

